

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази сваког 15. и последњега у месецу. Претплата је за целу годину 3 ф., за 4 месеца 1 ф. а за Србију 8 динара годишње. Учитељи, који имају мању плату од 300 ф., богослови и приправници добијају лист у пола цене. Дописи и претплата шаљу се: Уредништву „Школског листа“ у Сомбор.

Бр. 1. У Сомбору 15. јануара 1883. Год. XV.

РАСПИС НАГРАДА.

Да би од своје стране допринели живљем полету наше педагошке књижевности, расписујемо и за ову годину награде за три најбоље педагошке расправе, које ће у течају године 1883. изаћи у „Школском листу.“

Прва је награда *три* дуката, друга *два* дуката и трећа *један* дукат.

Које расправе заслужују награду одредиће умољени пресудиоци, који су изван нашег уредништва и којих ћемо имена у своје време саопштити.

Награде ове могу добити само народни учитељи и учитељице. Расправе морају бити оригиналне, а при досуђивању награде неће се узимати обзир на обим расправе, него само на ваљаност.

Код расправе, које се натичу за награду, ваља то одмах при шаљању њихови писци да назначе. Иначе им стоји на вољи, да или одмах своје име потпишу или да га у запечаћеном писму својој расправи додаду. Писма уз ненаграђене расправе доцније ће се уништити.

Уредништво се нада, да ће овај распис награда наћи одзива у нашем учитељству и да ће оно многобројно окупати своју снагу у утакмици, на коју га позивамо и која може бити само од користи за српску школу.

У Сомбору 1. јануара 1882.

Уредништво Школокога листа.

НАСТАВНИ БУЏЕТ ЗА Г. 1883. У УГАРСКОМ САБОРУ.

Без сумње ће и наше читаоце интересовати, да их упознамо у кратко са дебатом, која се развила при претресању наставног буџета за ову годину у угарском сабору. Та култура је заједничко добро свију народа, па како да нас не интересује, како се о њој мисли и како се она развија у земљи, у којој живимо као грађани. Расправа о наставном буџету била је последња на дневном реду пред божићне ферије и можда се има нешто и томе да припише, што није трајала више него три

дана. Говорите већином чланови опозиције, па и ако је пала гдекоја добра и умесна реч и предлог, ипак се слабо види, да посланици имају праву представу о задатку школе уопште и нарочито школе у Угарској. У буџет за народне школе уђоше иначе 40.000 ф. више но досада.

Посланик *Видовић* тужио се, да се никако не види, да основна школа напредује. Већ је неколико година како је као зачала. Он мисли да је томе узрок материјална невоља, од које сав народ пати, и наставни план, који је исти и за сеоске и за варошке школе. На селу мора један учитељ да наставља у шест разреда, по варошима се налази за сваки разред по један учитељ. Како би ту било могуће, да се постигне један и исти успех? По његову мњењу ваља да се за села постави особити наставни план, што му је донекле и министар за јавну наставу у свом одговору одобрио. Још је *Видовић* поменуо, како веома смета напредовању школе, што су учитељи рђаво наплаћени, па и закон за мировину оптеретио их је теретним плаћањима. На то је министар одговорио, да ће се можда г. 1885. моћи закон о мировини у корист учитеља да измене, јер ће се тада видети, колики је мировински фонд:

Више говорника наглашавали су потребу, да се у основној школи поклања већа пажња земљоделској настави. Тако је *Бенедикт Гендеч* предлагао, да министар распише награду од 5000 ф. за читанку, коју би написали најваљанији педагошки и економски капацитети. У тој читанци требали би да се налазе добри савети за земљораднике и разумна правила, како се ваља владати у свима приликама у животу. *Лудвиг Тургоњи* захтевао је, да се већа пажња посвети обртничкој настави, а и за наставу женскиња требала би држава веће жртве да приноси, а не да им високом школарином затвара врата од школе. Ето у пештанској државној вишој девојачкој школи износи школарина скоро 90 форината. Како онда могу у ту школу да шаљу своје кћери сиромашнији родитељи, па и они из средње класе, којима би то било најнужније и зар је онда чудо, што су од 378 ученица те школе 234 Јеврејкиње?

Хелфи је корео министра, што се налазе још читави предели, који су без народне школе, а *Видовић* је захтевао, да се само тамо о државном трошку подижу основне школе, где школе уопште нема, а не тамо, где ова или она конфесија има већ

своју школу. Ако је та рђава, онда ваља држава да настоји, да се поправи.

Особито жестоке речи чуле су се против државних школских надзорника. Најдрастичније изразио се о њима *Алберт Немет*, који је ономенуо министра још и на то, да се не постављају за народне учитеље ропске душе, које су добре само за слуге, већ људи чврста карактера. Њему су школски инспектори аспиранти за пензије, а *Тургоњи* је нарочито корео бирократичан систем код школских надзорништава. Међу школским надзорницима има и ваљаних мужева, али често се постављају сасвим неспособни људи за надзорнике. Зато мисли Тургоњи, да и ми треба да се угледамо на Швајцарску, где се на та места бирају људи, који су стекли заслуге на наставном пољу. Неки су говорници помињали, како министар почешће потезе инспекторе у Пешту и држи ш њима тајне састанке. Министар је на то одговорио, да је позивао себи школске инспекторе из *пограничних* жупанија у више група, да ш њима конферише о томе, како да се у дотичним пределима *унапреди мађарска култура*, народна и обртничка настава. Иначе то нису били никакви тајни састанци. Скројен је и план, по ком ће да се поступа, али исти не може из финансијалних разлога одмах да се изведе, јер захтева сем инвестиција годишње 400.000 форината.

Говорило се и о средњим школама и истицало, да су ђаци у њима преоптерећени предметима. *Хегелин* је захтевао измену садањег система у том смислу, да се задовоље захтеви науке, али да се обзир узме и на физичне подобности ученика. Особито жесток био је познати левак *Ото Херман*. Он је пребацивао, да се на наставном пољу ништа друго не ради до експериментише. Али ти експерименти министрови су опасни, јер имају уплив на друштво, које је пуно полуобразованих, који мисле, да су потпуно образовани Хаос у наставној струци разјашњује се тим, што њезини руководиоци не увиђају, да је прошло време класичне струје, да су свуд овладале природне науке. И код нас ваља да се уреди наставни материјал сходно захтевима времена по начелу: не много рђаво, него мало, али добро. Сад се истина многи заводи и школе оснивају, али ниједан није како треба уређен.

Најлепши моменат у целој дебати била је изјава грофа Евгена Зичије, да поклања 12000 форината за унапређење индустријалне наставе. Тај у истину магнатски чин заслужује при-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.unilib.rs

знаће свију народних пријатеља. — За нас, који искрено желимо да се Хрвати у Угарској одрже у својој народној и славенској свести — али њихова браћа у Загребу ништа не раде за то, него им је на жалост прече, да српско име код куће затиру — за нас велимо била је више смешна сцена у почетку генералне дебате о Међумурју. Учесници те сцене беху од стране Хрвата каноник Вучетић, који иначе није баш јако одушевљен за Хрватство, ако га и сматрају у Пешти за правог Хрвата и најжешћи мађарски ултра Тали. Говорили су пријатељски као при чаши вина, сабор их је мирно оставио да осећаје своје излију и није отуд било никаквог плода, већ ако не рачунамо за то изјаву хрватског министра Бедековића, која ништа не значи. Сад је одређена опет нека наставна комисија за Међумурје, да развиди стање тамошњих школа.

Много озбиљније саслушасмо говор велеуваженога господина министра за богочаст и јавну наставу на крају дебате. Јасно као никад досада изјавио је, да питање о настави не стоји у никаквој тесној вези са конфесијама. Главна идеја, која га у његову раду руководи, мађарска је државност и у њеном оквиру мађарска култура. Те речи господина министра нису могле нимало да утеше оне многобројне држављане угарске, управо огромну већину грађанства, која сматра конфесијоналну наставу за једино целисходну и жели да одржи и на даље заједницу између цркве и школе.

Кад прођемо поједине ставке наставног буџета, видимо да је обилно састарано за културне потребе мађарског народа. Али не видимо на жалост да је узет обзир и на културне потребе других народа у Угарској; њих као ни да нема и ипак они имају право, да се у духу своје народности развијају и дужност је државе, да их у томе потпомаже. Али ни међу посланицима не беше никога, који би владу на то сетио. Бог зна докле ће то неприродно стање да траје, али као верни домољуби желимо искрено, да на срећу наше отаџбине наставна политика пође здравијим и спасоноснијим правцем. М. П.

КАКАВ ТРЕБА ДА ЈЕ УСПЕХ ШКОЛСКЕ НАСТАВЕ ?

За свакога свеснога и разборита учитеља нема веће радости, но кад види успеха у својој настави, кад сасвим задовољно и отворено може рећи: ово је плод мога труда, ово је моје добро дело! Како ли се учитељ осећа блажен и задовољан, кад чује да му је испит добро испао, једном речи: да му је његова наставна радња у сваком погледу похвале

достојна. Али сад настаје питање, да ли је учитељ задовољан таким дечијим знањем? Зар се неби могло захтевати, да ученици имају још више знања? Испитајмо, да ли ће оно знање, што га је дете из школе изнело моћи послужити као стална основа, на којем треба да подиже даље своје знање; или најпосле да ли је то дечије знање добивено у школи савршено и да ли ће знати тај свој новозадобивени умни капитал у практичном животу употребити на своју корист? То су све питања, на која се не може свагда повољан одговор очекивати. Зашто? Јер народна школа осим што прима у своје крило малену децу, има да се бори са небројеним учевним предметима, уз то одмерено време пречк, те настава не може да покаже стална успеха. То је данашњи изговор многих наших учитеља! Ми стависмо себи у задатак, да промотримо да ли школска настава може дати стална успеха и којим начином да се до тога дође?

„Не учимо за школу него за живот,“ то свето начело наставе изrekli су још стари педагози, и они су већ били убеђени, да народна школа мора имати обзира на практичан живот човечији, ако хоће својој цели да одговори. Ову девизу имају данас напредни учитељи сви на уму, па опет се против тога тако јако грешу, пошто се још и дан данас истражују начини, како да се дође до тога да школска настава може што боље одговорити свакидашњем животу.

Да данашња школска настава не одговара своме задатку у тој мери колико се то од ње с правом сме изискивати, сведочи најбоље онај извештај, што га је поднео вис. школ. савету у седници од 10. и 11. септембра пр. год. гл. школ. референт У том се извештају најбоље огледа данашња школска настава, тамо се види у колико одговара своме задатку. Обилазећи хотимично истраживање узрока, с којих школска настава стоји на тако ниском ступњу, трудићемо се, да покажемо, како и на који начин може настава да одговори своме задатку и да донесе сталан успех.

Школска настава треба да за собом остави сталан успех који ће моћи одговарати потребама у практичном животу, на које човек свога целога века наилази, — то је данас главна задаћа, којој мора учитељство да одговори.

Сва скривена тајна у решењу те задаће лежи у овом: Предмети, што се у школи настављају и предају нека су такови, који имају сталне вредности у свагдашњем животу; настава у тим предметима нека се тако руководи, да добивено знање буде стална својина ученикова, како би ова могла послужити као базис и подстицање даљој саморадњи у будућем животу.

(Свршиће се.)

ЗАБАВИШТА ЗА ДЕЦУ.

Још се нису ни утишали славопоји Фреблу услед његове стогодишњице, а већ се чују моћни гласови — који откривају истину и претераности обелодањују — и то из колевке „дечијих башта,“ од самих Немаца. Имена тих, који су се одважили да у доба тако опасно и неблагодарно кажу истину о „дечијим баштама,“ јесу Л. Шмерц и А. Шефер.

Први вели од речи до речи: Данас је *школица* тако у моди, као курјук у прошлом столећу. Снада већ у добар обичај, да се деца шаљу у школицу, и тешко матери, која би се, нечувеним размисљањем нагоњена, латила да сама своју децу одгаја! Та би важила као врло неизображена. Ко жели да га броје у више друштво, мора да шаље децу у школицу. — Шта је школица? То је школа за малиће, где се играју, скачу, певају, где остају, да би код куће могли мало да одахну. Боже! како човек радо даје неколико форината, кад је сигуран, да се неће деци ништа да догоди и кад је код куће мир. Јер одгајање деце заиста је ствар врло непријатна, вечно карање и вечно каштиговање.

А Шефер наставља: Школица је замена за породицу; где породица није за ништа, тамо даје децу на одгајање у школице, и свака новооснована школица, која у истину своме задатку одговара, жалостан је доказ опадања многе и многе породице. Погледајмо само на децу у школици. Већина је из породица, којима не достаје ни духовних ни материјалних средстава, да би их саме одгајале; немају само искрене воље на то. Тим породицама дакако да годи школица, ма да она непрекидно ремети породичне одношаје, па дакле и друштвене. Слушамо тужбе, да се родитељи мало старају за школу, да породичан живот гине, да деца немају тако рећи куће, него да се у нежном веку пуштају у свет вртлога, у ком престаје саака индивидуалност, а остаје само свакидање; слушамо где се пребацује, да *наша деца нису више деца*, да немају младићке свежине, него да бивају од њих људи дуровити и сиромашни духом Јесте, то се пребацује, а у исти мах дижемо школице до неба. Зар није то грех, који вапије на небо, кад се дете рано одлучује од родитеља, нарочито од матере; зар то није злочин, да се дете у најнежнијем добу на игралишту душевном и телесном гони и навикава на стојање, седење, ћугање и разговор? Има ли искре нарави у целом том духоморном саставу? Има ли бар искре дечијега духа у тој туцади игара, забава и занимања са коцкама, куглама, штапићима, иглама и т. д.? Јадна прошлости, ти ниси имала школице и родила си Шекспира, Лесинга, Гетеа, Шилера, Франклина, Њутна, Дарвина! Како ће тек богата бити наша будућност у песницима, мислиоцима и проналазиоцима, док само дорасте ова младеж, коју „тетица“ већ у нежном веку дотерује! Какви ће то да буду људи, који већ *од треће године* свог живота марљиво играју, певају и декламују по такту, који им даје „тетица,“ то „незграпно, педантичко, магистрално страшило“ — као што класично вели Дистервег. Оно је истина, да многа мати нема ни појма о одгајању, ма да ће и најневештија мати својом љубави и старањем више постићи него најученија „тетица“ својим протекторским лицем. Тим матерама хтео је Фребел да помогне и желео је *сахранилишта у којима би старије дадиље пазиле на децу сиромашних и неукних матера* и где би се уједно дорашћујуће кћери училе одгајању.

Рећи ће ко: Ипак су деца тамо весела, осмејкују се, очи им се сјају, кад „тетица“ међу њих ступи. Тако је; али при том се случајно сећамо на зверињак, у ком се сироте животиње из бујне своје домовине отргнуте у уским кавезима тамо амо окрећу и лижу бич свога укратиоца; узгред се сећамо зебе, која пева птичару, који јој је очи извадио. Ко

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

би смео да тврди, да ослепљена зеба пева од радости што је слепа, ко би смео да тврди, да лав из благодарности лиже бич свога господара? Ето тако, младеж у школици пева тако као слепа зеба, игра као медвед, учи као укроћени лав. О, та детиња радост сведочи, да се из нежнога створа може све да истеше, сведочи, да дечији геније све поднесе и да не угине, и доказује, да су деца са врло малим задовољна. И зашто се неби најпосле дете радовало? Нашто се неби најпосле навикнуло? Кад може отац да постигне, да дете пољуби штап, којим га је био, зашто да се не постигне, да се дете радује за то, што цео дан са педесеторицом других боде, проплета, шије, намешта, лени, седи, стоји, пева и скаче — све по заповести „миле тетице“? Питам, колико би било благо песама, прича наших народних и игара, да су наши предци учили да мисле и певају од „тетица“? Неби имали ниједне једине приче, ниједне песме! Нити би могло да буде у деце детињости и оригиналности. Поезија школица, која сваку индивидуалност нивелише, неби дала да порасте ништа самостално, делателно и оригинално. Можемо да замислимо *какав ће да буде тај будући свет, који се обрће око јединога сазвездија: ваљка, кугле и купе, где младеж не зна ништа до свакидање песме и гатке из школица, где спомен на детињство одводи на личност „тетичину“, која није могла ни да љуби ни да мрзи. Гледамо стадо деце без срца и дубљег осећаја за оца, матер и своју браћу и сестре, без љубави за своју кућу. И гроза нас већ пролази кад се само сетимо, кад само помислимо на школицу, тајгроб детиње љубави, дечијега весела и дечије поезије.*

Школица је само за децу сиротих родитеља, који не могу да назе на своју децу. Заиста би онај заслужио захвалност потомства, који би — као оно некад Христос — латио се конопца и изгонио из школица све оне, који од њих чине игралште деце имућних родитеља, код којих је у моду ушло да децу „дају из куће“ на одгајање. Школице за сироте морају међутим да буду сасвим дружније уређене него тркалишта и други заводи за „дресуру“, јер оне какве су сад раде само за спољашњи блесак, а унутри су празне, пусте и безначајне. (Р. з В.)

ШКОЛЕ У СЕНТОМАШУ У ПРОШЛОЈ ШКОЛСКОЈ ГОДИНИ.

Мало је одоцњено са овом ствари, коју вам достављам, но држим, да није никад доцне, говорити о ономе, што нам може донети користи ма у којој струци радње нашег народа.

Од свију општинских власти и звања, школа је, коју највећма треба да имамо пред очима; од омладине наше, која се учи и васпитава у школи, зависи онајвише и даље њено деловање од оног, што смо у њу у школи усадили, напредак или назадак њен — ма да се неможе порећи да има и да мора бити осим школе и више других сараденика, који треба да припомажу даљем напретку питомаца, кад оставе школу.

Држим да би одвећ ишло у прилог настави и васпитању, кад би се рад наших претпостављених школских власти почешће износио на јавност—јер њима лежи онајвише у позиву да буду будиоци, покретачи и усавршиоци свега онога, од чега би могао сваки поједини користи имати у животу.

Рад сам да вам доставим стање овдашњих срп. нар. школа за 1881—2. ш. г.

Овде је било школске 1881—2 за школу способне деце од 6—12 г. свега 650, од тих мушке 321 ж. 329. Школу је посећивало њих 562, од тих 323 м. 239 ж.

Кад се одбију она деца, која посећују друге школе и она, чији родитељи седе на салаши, а није им могуће због слабог материјалног стања да издржавају у месту своју децу, онда беше мали број срчади ове општине, која се не питаше духовном раном у својим матерњим школама.

На јавним школским годишњим испитима показани успех може нас задовољити, али не искључује захтев, да би могло а и требало и боље да буде, јер се сви послови људски сваки даном брижљивом радњом усавршавају, поправљају, дакле напредују, као што и школа треба да има постепени сувремени свој напредак.

Школски референт бачке и будимске дијецезе г. С. В. Поповић, посетио је т. г. ову општину баш онда, кад се овде држаху јавни испити, беше присутан неким испитима, а походио је и остале разреде и испитивао ученике из више предмета, прегледавши учевна сретства, којих школе наше имају обилно и у добром избору.

Пре свог поласка изјавио је писмено г. референт како општини, тако школском одбору и учитељима своје потпуно задовољство.

Да би просветно стање наших школа могло корачати са оним напредних народа, нужно је пре свега да местни школски одбори савестно врше своју дужност.

Ако местни школски одбори не појме свој племенити и узвишен положај, тада се чланови његови понашају према учитељима као оно неограничени заповедници — а за школске се ствари само онолико старају, колико у најмањем степену своје периферије рада чинити и учинити морају. У таквом случају залуду ћемо скорим ишчекивати оно време, у којем би са радошћу а у истини рећи могли: Наше школе уопште стоје у напредном стању.

Човечно поступање према учитељима, праведна оцена њиховог рада, па и награда ако им се где прилика даде, ма да прави учитељ не грамзи за наградом, што чешће похађање школе од стране школског одбора, но не само зато да се вреба учитељ, него зато да се како учитељ тако и деца побуђују на прилежнији рад, а учитељ да се чрез то увери, да има још и других, који воде својски бригу и старање о напретку своје младежи, да има лица, која прате најљивим оком његов рад, са искреном тежњом да му олакшају његов трудни посао. То је сретство да наши учитељи прегну свом својом снагом у свом послу, тада ће и наш народ школу обљубити, а наша омладина неговаће се и отнеговаће се тада на чврстом религиозно-моралном темељу, а то ће тек бити права и сигурна полуга за општи напредак нашег народа.

Овдашњи уважени грађанин г. Геден Дунђерски по свршетку школских испита, обдарио је у свакој школи по двоје најзаслужније а сиромашне деце новцем, одредивши на сваку школу по 1 дукат и 1

сребрну фор. авр. Поделивши својеручно заслужним ученицима дарове, побудио је исте да и на даље буду примерног владања и да добро уче, како би честити људи постали. Слава му!

Н.

НАШИМ ЖЕНАМА.

Ви се чудите, жене српских учитеља, што се и Вас сећамо у педагошком часопису? Мислите, какве се расправе могу писати о Вама, кад сте свој живот посветиле тихој домаћности? Вама се збиља чини, да Ваш живот нема никаква уплива на народну школу? Да се оно, што се у школи ради, ради без Вашег утицаја? Не мислите то! И тај Ваш тихи живот веома се тајанствено здружује са школом, Ви на школу утицете и то врло различито: или одушевљено или хладно, благодетно или штетно. Нисте у школи присутне — али престава о Вама овлада колико пута целом душом васпитачевом. Овлада не једанпут и против његове воље. Гдекад као да бисте чаровном моћи давале топао полет мислима нашим, други пут угушујете опет речи на уснама нашим и расплашите јато ведрих мисли. Ви сте жене учитеља — и за то није равнодушно, какав дух овлада у Вашој кући, којом управљате. Кућа учитељева треба да буде кућа за углед! Шта су према њој све речи, изговорене у школи за ширење добрих обичаја и морала међу омладином! Шта вреди сав напор учитељев, ако не говори рођени пример његове породице, како омладини тако и грађанству: „Како ја живим са својом породицом, тако живите и ви!“ Без примера, који побуђују, не да се васпитавати. И како је добро и корисно, кад имућнији економи заводе узорна господарства, по којима ваља други економи да се управљају, да би им тим богатија била жетва, да би тим што већма расло благостање нашега народа: исто тако треба и у српској школи да је уређен живот у породици учитељевој, да би могли да кажемо: Што је школа, то је узорни живот у породици. — А коме је још од давнина остављено да дела у породици? Ко је на то већма позван него Ви жене? — Школа и кућа учитељева не смеју да дођу у опреку. Једна ваља другу да снажи; јер школа оснива свој рад на породичном животу. Она захтева, да је све српске матере подупиру у њеном раду и да јој не чине никакве сметње. Да ли би пак могла школа то да захтева свом строгиошћу, ако се у самој кући учитељевој тако не ради? Кад би супруга учитељева буди којим начином кварила дело свог супруга још пре него што деца из школског здања на улицу изађу? Кад би цео школски рад за мање важан проглашавала, кад би слабости и мане свог супруга откривала? Како би то изгледало, кад би супруга учитељева оца или матер, који имају да изравнају са учитељем какав спор тичући се њиховог детета, овако дочекала: „Не примајте то тако срцу, мој муж је мало чудан, нагао, зловољан — још је млад — већ стар и т. д.“

Будите матере у правом смислу речи! Немојте да мислите, да суседкиње Ваше не пазе, како своју децу чисту држите, како их одевате, како им већбате чула и језик, како их упућујете на послушност и ред, у кратко, како их у материнској школи сиремате за основну школу. И кад

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

би у том обзиру утицали непрестано својим примером, овде добрим саветом, тамо напутком, већ тим би указивали народној школи велику услугу. Ми би пак оснивали школско васпитање на бољем темељу него сада где се уопште породично васпитање у већине нашега народа још јако занемарује.

Не заборављајте да сте жене учитеља. „Учитељ је свећеник,“ вели Крашевски. Свећеник није без светиње. И школа је светиња. У њу улази учитељ дневно. И као што се глумац облачи напред у рухо, које његовој улози највише приличи и даје себи облик, који најбоље карактерише црту, коју има да прикаже: као што се хришћанин мора да спрема за истину молитву: исто тако мора учитељ своје унутрашње стање да уреди пре него што ступи у школу. Многе представе мора из своје главе да избије, осећаје да утиша, жеље да угуши — зар је то лако на прагу школске одаје! Спугити се к малима, удубити се у њихове мисли и осећаје исто је тако тешко као уздићи се над становиштем свога доба. То је исто као по гори ходити, тешко је и од доле горе и од горе доле. Поштујте тренутак, кад Вам супруг полази у школу! Не буните га ни једном ружном успоменом! Што је више посвећено цело његово мишлење раду школеком, у толико ће му боље ићи посао за руком. Непријатељи мирном његовом раду долазе већ сами од себе: час недостатак хлеба, час болест или смрт детета, гдекад и нечравичност предпостављених. — И ипак пређу ти облаци и тмине лакше преко његове главе, ако му је уз колена жена, која познаје терете учитељског сталеза, она ће га опет и опет да охрабри. Али како је жалосно за њега, ако се тима супоститима придружи и његова рођена жена. Кад је дух пренуђен представама о свом сопственом стању, онда се може мало размишљати и радити за благо других.

Не заборављајте, да сте жене српских учитеља! Српски учитељи боре се и за права свог народа. Они сваком приликом, на скуповима и по новинама проглашују, да се само матерњим језиком најлакше, најбрже и најсигурније постиже напредак и да матерински језик најснажније утиче на децу. Српски учитељи су родољуби, а поред родољубивог мужа најлепше се издаје родољубива жена! То би била најсмешнија противност у нашем народном животу, кад би ви — а тако и Ваше сеје понадије — читале стране часописе, а за српске неби мариле, кад би претпостављале туђе песме и игре својима, говориле са Србима, па ма били господа, мађарски или немачки, шиљале своју децу у „оводе“ и кћери у „костре,“ кад би чист ваздух наше народности тровале застарелом модом, да своје изражање показујете неговањем туђинштине. Противно од тога радите и будите свуд сложне с нама у мишлењу, да се материнским језиком изјављује дух и срце, мисао и осећај, да је матерински језик најдраже благо што га човек има.

По чешком.

А. П.

МАЈДАН СОЛИ У ВЈЕЛИЧКИ.

Вјеличка није велико место, али је далеко познато са својих сових мајдана. Лежи у красној долини око 2 сата југозападно од Кракова.

Од Кракова до Вјеличке иду сваки дан по неколико влакова. Куће у Вјелички чисте су и угледне. Налазе се две лепе пијаце и неколико улица. У Вјелички се налазе слане купке и више добротворних завода за потпору рудара и њихових породица. Ту је и виша рударска школа. Жителство се занима поглавито рударством. Баве се још и бачварством. Клима је у Вјелички сурова, али здрава. У том местанцу није било још колере.

Не може се опредељено да каже, кад је човек почео да црпе слано благо у Вјелички. Прича вели, да је те мајдане открио неки пастир, по имену Вјелич. Сигурно је, да се још г. 1044. радило у тим мајданима. Г. 1809 разделише Вјеличку између цара аустријског и варшавског војводу подједнако. Услед бечког мира од г. 1814. припала је сва Аустрији. Мора се још поменути, да су мајдани г. 1868. били поплављени приликом велике воде.

Мајдани у Вјелички врло су пространи. Протежу се далеко и широко под местом. У њима је толико ходника, да би требало неколико недеља, кад би човек хтео у сваки кут да завири. Ко би прошао кроз све ходнике тих мајдана, направио би пут као од Прага у Чешкој до Задра у Далмацији (или од Кракова до Беча и отуд натраг.)— Дубина мајдана је 386 метара. Како је место Вјеличка 224 мет. подигнуто над површином мора, то се види, да су најдоњи делови соних мајдана у Вјелички преко 160 метара под површином мора. Мајдан се дели у вертикалном правцу на 4 спрата. Спратови су спојени дугим степеницама, ходницима и предсобјима. Подупрти су јаким стубовима од дрвета или соли. У сваком спрату је много камара, које су постале ломљењем соли. Око 13 окна воде са површине земље у тавну дубину. Најстарије је окно Regis (краљевско); оно се налази у самом месту. Сада је с нова уређено и снабдевано је горе паростројем и лепим здањем. У новије доба зову га окно Фрање Јосифа. Кроз окна се износи добивена со на површину земље. Сложена је или у грдне сандуке или у велике цакове, који су као сито плетени. Кроз нека окна вода се непрестано износи, да неби мајдан потопила. Једно окно служи још и као димњак, кроз који излази дим из кујни, које се у мајдану налазе.

Који путник жели да се сиђе у мајдан, добије рударску кецељу и зелен „кени“ на главу. То се чини због тога, да се одело не квари од сонога праха. Посетиоци силазе у мајдан или по степеницама или се спуште по ужету, на ком су утврђена седала. Силазење по степеницама је сигурније, спуштање на ужету занимивије и брже. — Ко се спусти по ужету, дође до дна (у 1. спрату) за 2 минута. Ту у дубини изненади се сваки новајлија.

Мили мој учитељ, г. Јосиф Вишп, који је пре неколико година походио Вјеличку и њене мајдане, описује овако своје изненађење: „Најпосле дођосмо до дна. У грдном смо подруму, који је усећен у сивој соли. Страшно је тамно и тихо пред нама и за нама. У мајданима смо вјеличким. Ћутећи мичемо се даље. Очи се још нису навикле на црвенкасту светлост пламтеће светиљке. Дух у првом тренутку поражен толиким утисцима, што на њега јурише са свију страна, истом се помало разбире из дивљења, из чуђења; помало добија опет владу над собом са-

ним, почиње да срањује, да мери, да суди. Корачамо тајнепуним ходницима . . . Десно и лево пењу се горе огромни стубови, а о стубове опире се грдни сводови. А десно и лево отварају се нове пећине и нови редови стубова и нови редови сводова, а све као да је дивно израђено и искићено, свуд као да трепти бисер и драго камење. Чини нам се као да блудимо кроз величанствене дворане чаровних палата, у којима отпочива какав опчарани принц или можда каква опчарана принцеза, све као жива бајка из доба сретне младости.“ (Свршиће се.)

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(Предлог закона о основним школама у краљевини Србији) примљен је у скупштини са неким незнатним изменама. Остају повторне школе. Обавезна настава за 6 година. Број ђака (у једном разреду) 45; биће школски референт; године привремене службе уважавају се; старешини (управљајући учитељи) са додатком од 150 динара. Закон је овај обавезан за све школе без разлике од 1890. год., а дотле се трпе све школе, које не одговарају условима постављеним овим законом. Године службе проведене у учитељству уважавају се у другој служби. (Учитељ.)

(Митровица.) Досадањи окружни школски надзорник петроварадинског округа г. Дубравчић премештен је у Винковце, а на његово место долази из Винковаца окружни школски надзорник бродског округа г. Лисац. Овај последњи био је у свом досадањем округу врло неомиљена личност особито код римског свећенства и мислимо да га је уплив истога и уклонио из Винковаца. Видећемо како ће се г. Лисац владати у Срему, где ће морати да ступи у додир и са нашим свећенством. Наглашујемо уједно, да у целој бившој војничкој крајини није ниједан окружни школски надзорник православне вере!

(Фонд за васпитање учитељске сирочади у Угарској.) Учитељи у Угарској смислили су, да путем добровољних прилога оснују такав фонд. Сви мађарски педагошки листови отворили су супскрипцију. Председник одбора за примање прилога је Јос. Тот школски надзорник пештанске жупаније. И са наше стране желимо овом човекољубивом подузећу најлепши успех. — Такво хуманитарно учатељско друштво постоји иначе већ у троједној краљевини. То је „Учитељска задруга“ у Загребу, којој је главница по извештају тајникову, што је поднесен главној скупштини на крају прошле године, износила скоро на 28.000 фор. „Учитељска задруга“ подупирала је прошле године 28 сирочади са 832 фор. По друштвеном уставу могу потпору добити само сирочад бивших чланова, а чланом може постати сваки учитељ у троједној краљевини, који плаћа годишњи принос од 3 фор. Ове школске године издаће задруга три изванредне потпоре од годишњих 100 фор, сирочади бивших чланова, која се налази у заводим; вишим неко што је основна школа. Желимо јој да и на даље све то лепше напредује!

(Неће учитељице.) Магистрат у Герлицу у Шлезиви предложио је, да се за 3 ново устројена разреда поставе 1 учитељ и 2 учитељице. Општинско веће заbacило је тај предлог и закључило је да се поставе 3 учитеља. Говорише, како је досада варош имала рђаво искуство са учитељицама, јер већина их болује од вратних и грудних болести, физична њихова снага није довољна. Један општинар је израчунао, да 5 учитеља ураде толико колико 8 учитељица, да су оне дакле много скупле.

(Свеучилишта се отварају женскињу.) Краљ Норвешки потврдио је предлог закона, који му је сабор поднео и по ком се женскињу отвара приступ у свеучилишта. У будуће могу да полагају све испите из вештина и наука, али су искључене од испита, који дају право на какво звање.

(На свеучилишту у Цириху) уписане су ове године 17 женскиња на медицинском и 7 на философском факултету.

(Прва женска гимназија у Француској) основана је недавно у вароши Монцеље. Пошто гимназисте у Француској носе униформу, то је и за ове женске гимназисте прописана нарочита униформа. Поједине делове те униформе не можемо да наведемо, пошто је у њој пуно за нас неразумљивих израза, видимо, да се у њој помињу неки „волани“ и „буљоне“ и „кулпе“ и још више таквих љубавидостојних имена.

(Школска деца у Пруској.) За школу способне деце има у пруској монархији 5,500.000; од тих полазе 4,800.000 јавну народну школу. У средњу руку долазе на једног учитеља 78 ученика. Од све школске деце у Пруској разуму само пољски 360.000 деце, пољски и немачки 70.000, само дански 21.000, дански и немачки 4000, само литавски 10.000, литавски и немачки 8000, само моравски (?) 8000, моравски и немачки 500, само вендски (мужичко-српски) 6600, вендски и немачки 6000, само валонски 1400, валонски и немачки 150, само чешки 1100, чешки и немачки 500, само фризки 1000, фризки и немачки 2800, само холандски 7, холандски и немачки 488.

(XXV. општа немачка учитељска скупиштина) биће ове године у Бремену 15., 16. и 17. маја по нов. кал.

КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗИ.

1. *Хигијена наука о здрављу од Др-а Ф. Еризмана (Уз сарадњу проф. Петенкофера и Др-а Шустера) превео Др. Лаза Пачу. У Београду краљевско-српска државна штампарија 1882. Вел. 8° с. XX. и 484. Цена 2 динара.*

Ово је дело изашло као 14. књига другог одељка „Српског архива за целокупно лекарство,“ што га издаје српско лекарско друштво у Београду. Мало је књига у књижевности уопште, које би биле тако корисне као ова Еризманова хигијена. Лаким, управо занимивим начином добија читалац најозбиљнију науку о стварима, које свакога морају да интересују, јер се тичу здравља, без којег нема напретка ни за појединце ни за народе. Дело је раздељено у два велика одељења, од којих се прво занима „Општим животним условима,“ друго „Животним условима за различите старости“ Прво одељење обухвата седам глава (Ваздух. Земљиште. Клима. Заједница: село и варош. Кућа. Одело; неговање коже, купатила. Изхрана), друго три главе (Прво дечије доба, рано детињство. Школа. Занимање.) У додатку смештена је још једна глава о народним болестима. Тешко је рећи која је од тих многих тема изведена лепше, боље и — колико ми можемо да судимо — стручније.

Педагоге ће специјално да занима глава о школи. Свестрано се расправља њен утицај на здравље и учени писац узима при том више пута прилику, да полемише против уобичајеног начина, којим се данас омладина одгаја. Говор му је искрен и отворен, уз то пун обзира, те и где му неби дали за право, радо га слушамо. Ево како се он пр. изражава о опасности наставе на с. 344; „Оно што ђаку може нашкодити од стране наставе поглавито је у томе, што још не постоји правилна (?) метода наставе, те отуда често бива, да се деца муче непотребним радом и да се пренапрежу и духовно и телесно. Та жалосна околност много зависи и од оскудне образованости самога учитеља. Нека ово није пребачено — али они ретко кад владају толико предметом, колико је потребно, да би у предавању оделили потребно од сувишнога, и да тако никад неби дошли до тога, да ђаке оптерете више но што је то целу школе. Дакле свакако се мора нешто чинити, да би учитељи постигли и онај степен опште, као и стручне, образованости, како би дорасли својој

задаћи. Кад и марвени лекари, шумари и т. д. морају да сврше школе, које се све више приближују школама универзитетским, требало би се и за учитеље у основним школама, којима се не поверавају животиње и биљке, већ деца, боље постарати но што то данас бива.“ То су заиста речи, које заслужују, да се о њима најозбиљније премишља.

Српски је превод врло добар и г. преводилац заслужује за огроман труд, који је морао у превађање тог великог дела да уложи, сву нашу захвалност. Укратко да кажемо, дело је писано и преведено тако, да ће га свако, ко је иоле изображен, моћи са коришћу да чита. Где се у последњој глави говори код дезинфекције о сумпорној киселини; ваља разумети сумпорасту киселину, јер се та гради кад сумпор горе.

Књига ова завредила је у пуној мери, да постане породична књига. Мати и отац, одраслија деца приће из ње савет и користиће се, кадгод је отворе, јер то није књига, која треба, него која и може да се више пута чита. Разуме се само собом, да све школске библиотеке ваља ову књигу да набаве.

Изврсној унутрашњој садржини одговара и спољашност дела. Штампано је на фином белом папиру крупним словима, а обухвата преко 500 страна највеће осмине. Поред свега тога цена му је само два динара, дакле око 90 новчића у аустријском новцу; не треба тек да кажемо, да та цена не стоји у никаквој сразмери према великом трошку, који је то дело стало и да се само тежњи српског лекарског друштва и српске државе, да се здрави хигијенски назори што већма распростру у народу, има да захвали, што је и сиромашнима учињено могуће, да ову ваљану књигу набаве.

Р А З Н О.

(*Омладина српске учитељске школе у Карловцу*) приређује под управом свога друга Јеврема Миковића у Горњем Карловцу на св. Саву 14 (26.) Јануара 1883. беседу са игранком у дворани код „Града Загреба“ у корист својих сиромашних саученика. На овој забави биће више песама и декламација, а за време одмора „Томбола.“ Ово је друга овака српска забава овде у Карловцу а уједно и ретка, с тога се позивају на исту сви Срби из околине, који знају ценити оваке лепе зборове и забаве српске, а и целу је заиста племенита. Из места имају приступа само позвани. Приређивачки одбор.

(*У Сомбору*) прошле 1882. године у православним црквама крште-но је 467: венчано 114 парова, а сарањено мртвих 371. — Више је рођено него што је умрло 86.

(*Споменик пок. српском кнезу Михаилу М. Обреновићу III.*) откривен је свечано 6. децембра у Београду. Тај је споменик према позоришту и први је споменик од уметничке вредности, који се досад у нашем народу налази.

(*Баре у Бачкој.*) О истима је изишла опширна научна расправа у немачком стручном листу „Die Natur“ (бр. 46., 47. и 48. од пр. г.) под насловом „Die alkalischen Gewässer in der Umgebung von Zombor.“ Ту расправу је написао наш познати природњак и професор учитељске школе у Сомбору г. М. Петровић, а истражује у њој узрок за постајање соде, која се у многим барама западне Бачке налази.

(*Загреб.*) Од нове године излази као месечна прилога „Napredku“ нов лист под насловом „Књижевна Smotra.“ Исти издаје хрв. пед. књиж. збор, а уређује се уз суделовање више школских струковњака. У њему

ће бити рецензије свију литерарних појава у нашем народу, поглавито пак оних, које се ближе учитеља тичу, а обзираће се по потреби и на књижевност осталих Славена и других културних народа. Број 1. заиста се врло лепо приказао. У њему има 19 књижевних оцена и неколико књижевних вести; међу оценама три су на српске књиге (Логику Радуловићеву, Ново васпитање преведено Красићем и Живот Доситија од П. Деспотовића). Такав лист је права потреба за књижевност и ако се буде увек налазио у добрим и савесним рукама, моћиће много добра да учини. С тога морамо педагошком збору да пожелимо најбољи успех са тим његовим предузећем. „Књижевна смотра“ излазиће месечно један пут на по табака, а стоји за непредплатнике „Napredka“ 1 ф. на годину.

(*Песник и деца.*) Прослављени француски списатељ Виктор Иго показао је већ толико пута, како је велики пријатељ омладине. Нов доказ за то дао је недавно у норманском сепу Вел ан Ко, где се неко време бавио код свога пријатеља. Сакупио је око себе около 80 сепске деце, приуготовио им је богату ужину и дуже се времена ш њима искрено забављао. Као што је познато и славни српски песник Јован Јовановић Змај велики је пријатељ деце, те им у последње време и посвећује већином свој књижеван рад. Његов „Невен“ илустрован лист за децу, мио је гост у свакој кући, гдегод има деце и ми би желели у интересу здраве дечије забаве, да се тај ваљани лист што већма распростре.

(*На жртвеник просвете.*) Његова Преузвишеност Господин епископ пакрачки Никанор Грујић претплатио је и ове године „Школски лист“ сем за себе још и за српску школу у Липову. — Његово Високопреосвештенство Господин Геросим Петрановић епископ бококоторски и дубровачки изволео је и ове године претплатити „Школски лист“ сем за себе још и за православну конзисторију у Котору, за српску фондациону школу у истом месту, за братство православног манастира Прасквице, за г. Драгомира Рапавца учитеља у Сутвари и за г. Јована Јавора учитеља у Каstellавсти. — Врли родољуб г. Лука Л. Јовановић, кр. брзојавни надчиновник у Загребу претплатио је и ове године „Школски лист“ за српску школу у босанском Шамцу.

(*Задужбина.*) О римском божићу прошле године навршило се 600 година, како постоји хабсбуршка династија. Варош Беч је тај дан свечано прославила и том приликом јавио је барон Алберт Ротшилд бечком градоначелнику, да за успомену те славе поклања капитал од 150000 ф. а. вр. за оснивање завода за занемарену и напуштену децу без разлике вере и домовине.

(*Из учитељске жицијене.*) У Берлину у задрузи учитељској држано је ове јесени знаменито предавање. У том се предавању доказује да учитељи највише пате од душника, слабости плућа и од раздражења живчане системе. Вели се да није овој несрећи узрок учитељско звање и посао, него пушење у време одмора између часова, и одмах после наставе, као и запитвени ваздух школски. Препоручује се учитељима, да се често купају, да се за време јела и одмах после јела се читањем и учењем не баве и особито да непуше, и да се много не жесте. К.

(*Варош Бенова*) имали је једног слона, на чије је издржавање годишње трошила 3700 лира. Сад је дошла до увиђења, да тај новац слабо носи камате и решила је, да слона коме поклони, а одређени трошак да употреби на установљење четири нових учитељских места. Има зацело и многих других општина, које у једном или другом облику имају свог „елефанта“, на ког се без икакве цељи општински новац троши, а који би могао корисно да се употреби на унапређење школе. Али свет је на жалост још такав, да само зна како школа много кошта, а превиђа новац, што га избацује на „елефанте.“

НЕКРОЛОГ.

16. дец. пр. г. преминуо је у Београду *Владимир Вујић* у 65. години живота. Покојник је био професор у богословији и у вишој девојачкој школи у Београду. Његова српска граматика дуже се времена и на једној и на другој страни Саве употребљавала као школска књига.

НОВЕ КЊИГЕ.

О претоваривању школске деце. Опомена родитељима, учитељима и свима пријатељима дечијим од дра Фридриха Вилхелма Фрике-а. Превео Александар Јорговић проф. више девојачке школе у Н. Саду. У Новом Саду. Издање књижаре Луке Јоцића и др. 8^о с. 76.

Омбра роман А. Женебреја. Превео с француског Ј. В. Несторовић. Нови Сад, издање књижаре Луке Јоцића и др. 8^о с. 196.

Нада забавник за омладину књига I. Издаје и уређује уредништво Српчета. У Београду у штампарији код св. Саве. Велика 8^о с. 100. Цена 60 пара динарских.

Од „Дела Буре Јакшића,“ што их издаје у Београду одбор, који се за ту цел саставио, изишла је и књига II., у којој се налазе епске песме.

Чича Томина колеба или Црно и Бело. Како су живели североамерикански робови. По енглеском изворнику, који је написала Beecher-Stowe, за одраслију децу немачки прерадио А. Х. Фоговиц. На српски превео А. М. Магић. Са две слике. Издање српске књижаре браће М. Поповића у Н. Саду 1883. Цена је 40 нов. 8^о с. 106.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Тражи се учитељ у Фаркашдину. Ако се не нађе учитељ попуниће се то место и учитељском. Плата 300 ф., ланац земље, стап и орев. Молбенице се шаљу до 25 јан. по нов. кал. кр. жули. надзорништу у В. Бексерек — Тражи се учитељ у Варјашу, Рок 23. јан.

ЈАВНА КОРЕСПОНДЕНЦИЈА.

Сл. местном школском већу у Голубици. Наш лист стаје 3 фор. на годину и тако Вам прегиче 1 ф., за коју можете ако је по вољи добити потпуни екземпляр „Школскога листа“ за г. 1881.

Овим бројем почиње XV. течај „Школскога листа.“ Молимо све његове пријатеље, да се што ревностније заузму, да се лист распростре у нашем учитељству и нашим породицама. Тиме ће они уједно допринети и усавршавању овога листа. „Школски лист“ доносиће и ове године одабране чланке и расправе педагошкога, дидактичкога и опште научнога садржаја, као и све вести, које се односе на школу и васпитање. Цена је забележена на челу листа.

Још имамо потпуних екземплара „Школскога листа“ од ове године. Ко за исти пошље 3 фор., том дајемо на дар потпуни „Школски лист“ од г. 1881. и од г. 1880. све бројеве, колико се и док се код нас налазе. Иначе уступамо „Школски лист“ од г. 1881. за 1 фор. (2 дин.) а бројеве од г. 1880. за 50 нов. (1 дин.)

НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ,
уредник „Школскога листа.“

Издаје и уређује : НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Битерман.